

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

5 грудня 2006 року

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов’янської
академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політи-
чних наук, доцент, докторант Київського
національного університету будівництва і
архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри
політичних наук РДГУ

Шеретюк В.М. - кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

внутрішньоцерковних проблем всього СРСР та запобігти поглиненню їх ними. Недаремно з чотирьох православних церков 20-х рр. ХХ ст., які окреслювали себе як українські, а це УАПЦ, Всеукраїнська Православна Автокефальна Синодальна Церква (обновленці), Собор Єпископів України та екзархат РПЦ в Україні, - три перші були автокефальними. У зв'язку з посиленням політичної боротьби й зростанням національно-політичної свідомості інтелігенція, як носій модерних ідей національного відродження, та селянство, як консервант національних традицій, все відчутніше реагували на русифікацію. Ними шукалися можливості втілення своїх ідеалів у доступних формах суспільної самоорганізації, проголошених тепер уже радянською владою. Церква національна, уособленням якої була церква автокефальна, уявлялася для них саме тим джерелом оновлення суспільства, яке залишилося незадіяним у результаті «соціалістичної революції» і яке вимагало недержавної ініціативи.

Таким чином, перераховані віхи розвитку слов'янських народів та їх церков у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст. наглядно засвідчують одностайність слов'янських народів у загальноєвропейському цивілізаційному питанні про інституційне оформлення автокефалій як природного стану розвитку національних церков у ХХ ст., який підсилювався державним оформленням нових країн. Одним із складових цього явища виступала і реконструкція православ'я, в першу чергу в організаційно-керівній сфері.

Отже, прагнення автокефалії церков органічно доповнили процес здобуття поневоленими слов'янськими народами своєї незалежності. Незалежність церкви розцінювалася ними як невідмінна складова і запорука повноцінного національного будівництва. Разом із цим повалення політичних імперій завдало відчутного удару й по церковних імперіях. Новоутворені церкви одностайно ставали на шлях демократичного церковного керівництва, надаючи перевагу таким механізмам, як відкритість, колегіальність, собороправність.

Постельжук О.П.

РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.

Українсько-польські стосунки в Другій Речі Посполитій означені міжнаціональними особливостями, а особливо ж тоді, коли йдеться про їх релігійний аспект. Участь угодовців у релігійному протистоянні – річ закономірна, адже питання про існування української церкви в Польщі завжди було для них принциповим.

Досліджуючи проблему українського конформізму, слід враховувати факт релігійних відмінностей. Адже вони були одним із каталізаторів ескалації між владою і угодовцями. Цікавим є той факт, що партії останніх, як на Волині, так і в Галичині, позиціонували себе у питаннях церкви як єдиний політичний блок, що складався з дрібних, а інколи і наддрібних партій.

Та, на відміну від Волині, галичани мали стійку підтримку з боку греко-католицького духовенства, зокрема єпископа Г.Хомишина та частково митрополита А.Шептицького. Більше того, Г.Хомишин сам був лідером Української католицької народної партії (УКНП) та надавав підтримку і іншим структурам, зокрема – Українській народній об'єднаній (УНО) та Українській християнській організації (УХО).

Негативно ставлячись до націоналізму, Г.Хомишин відкрито пропагував пропольський курс. Користуючись значним впливом на очолювану ним партію, популяризуючи

лише автономізм та впроваджуючи „Нову політику”, він намагався перевести міжконфесійну та міжцерковну проблему в іншу площину.

Особливість Галичини полягала й у тому, що соціокультурна близькість українців та поляків унеможлилювала відкриту форму ескалації та конфронтації на релігійному ґрунті. Спорідненість із Римо-католицькою церквою не лише пом’якшувала проблему, але й робила її другорядною.

Та все ж УКНП, УХО та УНО були противниками „асиміляції” галицьких українців у римо-католицизм. Їхня одностайність щодо вжитку української мови у церквах повинна була вирішуватися шляхом запровадження територіальної автономії, за якої церква, як і світські установи, мала б користуватися мовно-культурними перевагами з боку держави. Вони також виступали за розширення прав уніатів та їхніх свобод на Волині. На нашу думку, ситуація з уніатством у цьому регіоні нагадувала ситуацію Православної церкви у Польщі.

Цікавим є лист Г.Хомишина стосовно політичного життя українців у Польщі (23 лютого 1931 р.): „Ми повинні зрозуміти, що втрата власної держави й те, що опинились в Польщі, є для нас допуск Божий і цю, хоча й чужу владу, мусимо признати, бо не має влади, яка не була б від Бога”. Та після 1935 р. Г.Хомишин жорстко розкритикував уряд не лише за нехтування соціально-культурними, мовно-освітніми, але й релігійними потребами.

На Волині ж серед трьох найвпливовіших конформістських сил – Волинського українського об’єднання (ВУО), Української народної партії (УНП), Українського народного єднання (УНЄ) – останню обвинувачено в підтримці католицизму та антиукраїнській політиці.

Вже з початком 20-х рр. УНЄ оцінювала церковну проблему так: „На всю Волинь москвини вернули нам лише одну маленьку церкву в Кременці, а малороси-українці сичать проти польського народу та його духовенства”.

Непротиставлення державі-окупанту та пошук зовнішніх ворогів – ось релігійно-стратегічний контур УНЄ. Та при цьому правомірність існування української церкви в Польщі та її повна незалежність навіть не ставилася під сумнів.

На нашу думку, УНЄ – це партія так званих угодовських законників. Саме законність та категорична позиція щодо невтручання держави в справи церкви – її визначальні постулати.

Схожою була позиція УНП та ВУО. Вони одностайно підтримували не лише дерусифікацію церкви на Волині, але й запровадження української церковної ієрархії та запровадження в Богослужіння української мови. Питання церкви та релігії для них були останнім редутом у захисті українських інтересів. У свою чергу це унеможлилювало будь-які торги з Польщею, яка як у національній церкві, так і в школі вбачала оплот сепаратизму. Православне християнство та рідна мова – ті цінності, які були показово-принциповими для усіх трьох політичних сил.

Звичайно, курс цих партій та їхня риторика практично не протиставлялися владі. Це чітко простежується у твердженнях установчого з’їзду ВУО: „...стоячи на сторожі національних, соціальних та релігійних прав українського народу, його регіональних цінностей, ВУО стверджує, що воно є вірним тим ідеалам, а також і тим принципам, що маршал Й. Пілсудський поклав в основу мирного співжиття обох народів”.

Безумовно, ВУО було одним із найлояльніших до уряду українських політичних сил. Та невирішена релігійна проблема дистанціювала від нього і ВУО: „українська маса повинна бути православною, бо цього вимагають наші історичні традиції та інтереси, це вже не є питання політики”.

На нашу думку, релігійна проблема в Західній Україні не могла бути розв’язана поляками. Адже коли постало питання про Богослужіння в церквах українською мовою, поляки, синхронно з російською меншиною, виявили незгоду. Влада мотивувала це тим, що нібито їй вистачає галицького

націоналізму, який користується підтримкою Греко-католицької церкви.

Отже, постає питання: чи не звела влада віртуальні барикади, критикуючи греко-католицьке духовенство, яке було оплотом не так націоналістичного, як опортуністичного табору?

Підсумовуючи вищесказане, слід констатувати категоричність та максималізм усіх конформістських сил щодо релігійної проблеми. Граючи у чужу політику й за чужими правилами, вони все ж наважилися виступити в питаннях церкви на антиурядовій стороні. Їхня послідовність та ідеологічна одностайність у цьому питанні межувала з опозиційністю, що віддаляло їх від урядового табору.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Постоловський Руслан Михайлович – заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та Міжнародної слов'янської академії, кандидат історичних наук, ректор РДГУ, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії

Шеретюк Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України РДГУ

Савчук Петро Оксентійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Жилюк Сергій Іванович – доктор історичних наук, завідувач кафедри політичних наук, професор кафедри всесвітньої історії РДГУ

Гон Максим Мойсейович – кандидат політичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Давидюк Руслана Петрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України РДГУ

Сеєрова Ольга Владиславівна – доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Десятничук Ігор Олексійович – старший викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Мельничук Петро Ульянович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Слесаренко Андрій В'ячеславович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Терешко Юрій Миколайович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри політології та соціології РДГУ

Мартинчук Інна Іванівна – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Цятко Володимир Миколайович – старший викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Олексієвець Тарас Іванович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всевітньої історії РДГУ
Воляннюк Володимир Олександрович – здобувач кафедри всевітньої історії РДГУ
Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ
Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ
Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всевітньої історії РДГУ
Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ
Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всевітньої історії РДГУ
Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всевітньої історії РДГУ
Постельжук Олександр – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Постоловський Р.М. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ	5
Савчук П.О. ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ	7
Шеретюк В.М. ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	10
Жилюк С.І. БОЛГАРСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР ПРАВОСЛАВ'Я У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ	21
Давидюк Р.П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	25
Постоловський Р.М. Цятко В.М. ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК 5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБІТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 p.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Волянюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМІГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету